

DOI: 10.31866/2616-759X.6.2.2023.288161
УДК 378.147:378.22:792]:37.018.43(477)"364"

МЕТОДИ ТА ФОРМИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ БАКАЛАВРАТУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СЦЕНІЧНЕ МИСТЕЦТВО» ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Ігор Борко^{1а}, Катерина Пивоварова^{2б}, Аліса Колпащикова^{3б}

¹ доцент; e-mail: igorborko@rambler.ru; ORCID: 0000-0003-3075-9715

² e-mail: pivovarova.katerina.00@mail.ru; ORCID: 0000-0003-3946-2475

³ e-mail: alicekolp@gmail.com; ORCID: 0000-0002-4487-3853

^а Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Київ, Україна

^б Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна

Анотація

Мета статті полягає у виявленні особливостей дидактики освітнього процесу студентів спеціальності «Сценічне мистецтво», урахуваючи специфіку здобуття вищої освіти в умовах воєнного стану в Україні. **Методологія дослідження.** Застосовано метод типологічного аналізу (для виявлення характеристик дистанційної та змішаної форми навчання), метод системного аналізу та синтезу, завдяки якому навчання студентів бакалаврату спеціальності «Сценічне мистецтво» розглянуто як дидактичний складник театральної педагогіки в умовах воєнного стану; метод логіко-теоретичного аналізу, компаративний метод і метод теоретичного узагальнення. **Наукова новизна.** Досліджено дидактичний досвід української театральної педагогіки в умовах воєнного стану та проаналізовано позитивні й негативні моменти впровадження дистанційної та змішаної форм навчання; охарактеризовано методи покращення онлайн- / офлайн-навчання з урахуванням специфіки проведення теоретичних і практичних занять з майбутніми акторами та режисерами, апробованих у Київському національному університеті культури і мистецтв. **Висновки.** Театральна педагогіка й дидактика – це динамічна система, що трансформується відповідно до історичних, політико-економічних і соціокультурних чинників. Дистанційна форма навчання в абсолютному втіленні не відповідає вимогам навчальної програми для студентів спеціальності «Сценічне мистецтво» з огляду на її практико-орієнтований підхід до методики навчання. Проте в умовах воєнного стану в Україні на різних етапах навчання, особливо під час опанування теоретичного складника освітніх компонент, має сенс коректне поєднання практики впровадження змішаної форми та онлайн. Водночас подальша практика дистанційної та змішаної форми навчання потребує суттєвих змін і вдосконалення як навчальних планів, навчально-методичного підґрунтя, педагогічних підходів та методів, так і безпосередньо умов проведення лекційних і практичних занять.

Ключові слова: театральна педагогіка; воєнний стан; дистанційна освіта; змішана форма навчання; навчальні програми; відеоматеріали

Постановка проблеми

Проблематика розвитку театральної педагогіки в Україні від моменту проголошення незалежності в 1991 році потребувала переосмислення та реорганізації з метою позбавлення впливів методів і підходів, сформованих під час радянської епохи, які негативно впливали на формування національної театральної школи. У сучасних умовах, урахувуючи наявний воєнний стан, ця проблематика набула особливої актуальності.

Унаслідок військового конфлікту, спрямованого на підрив державності та національної ідентичності України, театрально педагогіка опинилася в епіцентрі змін. Цей конфлікт викликав низку проблем, які вимагали нових підходів і рішень. Зокрема, виникла проблема відокремленості майстра-педагога від студента, а також розриву між студентами як сценічними партнерами. Колективний характер творчості актора, який є важливим складником професійної специфіки, був порушений.

На сьогодні в умовах надзвичайного виклику важливо активно теоретизувати практичні досягнення української театральної педагогіки. Це стосується оновлення навчальних програм, особливостей проведення як офлайн-навчання, так і онлайн, а також виявлення та аналізу проблемних аспектів. Для розв'язання цих завдань важливо вивчити наявний досвід і запропонувати перспективні шляхи розвитку театральної педагогіки. Важливо також концептуалізувати організацію навчання студентів театральних спеціальностей з урахуванням світоглядних і методичних аспектів, особливо під час повномасштабного вторгнення російських окупантів в Україну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Різноманітні питання, пов'язані із забезпеченням стабільного та безперервного освітнього процесу, підтримкою відповідного рівня якості викладання тощо в умовах воєнного стану в Україні, розглядає й аналізує велика кількість вітчизняних науковців. Проблематику сучасної вищої освіти в умовах війни аналізують О. Будзяк та В. Будзяк (2022), проблемні питання дистанційного навчання у закладах вищої освіти в умовах воєнного стану в Україні досліджує І. Булик (2022); узагальненню практичного досвіду проведення занять з використанням інформаційно-комунікаційних цифрових технологій в умовах воєнного стану в Україні присвячено наукову статтю К. Ферфеської, Л. Піц та Є. Стефанюк (2022); особливості комунікації викладача й студента в умовах воєнного стану досліджують М. Білецька, Л. Котова та Т. Підварко (2022); проблему розроблення та використання теоретико-методологічних підходів до забезпечення дистанційного навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти розглядає Л. Петренко (2018) та ін. Натомість аспект вивчення саме проблем театральної педагогіки, зокрема її дидактичних аспектів в умовах воєнного стану в Україні, лишається практично не дослідженим.

Мета статті полягає у виявленні особливостей дидактики освітнього процесу студентів спеціальності «Сценічне мистецтво», урахувуючи специфіку здобуття вищої освіти в умовах воєнного стану в Україні.

Виклад основного матеріалу

З 24 лютого 2022 р. з введенням на території України воєнного стану – особливого правового режиму, що вводиться у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності країни (LIGA360, 2022), навчання студентів у вітчизняних ЗВО відбувається в обставинах вимушеного ускладнення освітнього процесу. Водночас, незважаючи на низку об'єктивних і суб'єктивних чинників (тимчасова еміграція частини студентів і професорсько-викладацького складу, переселення до більш безпечних регіонів країни, проблеми з безперебійним електропостачанням та послугами інтернет-зв'язку, оголошення повітряних тривог, необхідність перебування в укриттях й інше), важливе завдання вищої школи України – відповідати новим вимогам інноваційної освіти, інтегрованої з дослідницькою діяльністю, міждисциплінарністю, а також тісним зв'язком освітнього процесу з потребами виробництва та ринку праці.

Функціонування в нових умовах зумовлює необхідність розробки та впровадження нових підходів відповідно до специфіки галузі знань і навчальної спеціальності. У цій статті головну увагу приділено методам і формам організації педагогічного процесу в освітньо-професійних програмах «Акторське мистецтво театру і кіно» та «Режисура театру і кіно» Київського національного університету культури і мистецтв, що мають свою специфіку у зв'язку з формуванням професійної компетентності бакалаврів спеціальності 026 «Сценічне мистецтво». Таке предметне фокусування дає змогу аналізувати різні аспекти дидактики як науки про методи та форми навчання і виховання, такі як підходи до навчання, використання методів, організація навчальних занять, взаємодія вчителя та студента, вплив особливих умов (наприклад, воєнного стану) на освітній процес тощо. Таке дослідження може допомогти виявити адаптаційні стратегії, ефективні методи та можливі вдосконалення для досягнення успішних результатів у навчанні в умовах воєнного стану.

Завдяки набутому під час пандемії COVID-19 досвіду дистанційної освіти та низці розроблених і впроваджених навчально-методичних підходів створено всі необхідні умови для поновлення театрального навчально-педагогічного процесу в дистанційному форматі (з кінця березня 2022 р.). Зокрема, використання як синхронного (відеоконференції), так і асинхронного (розміщення методичних матеріалів з навчальних дисциплін на платформі Moodle) формату проведення навчальних занять, а також налагодження сучасного комунікаційного зв'язку професорсько-викладацького складу зі студентами (чати у мобільних застосунках).

Беззаперечно позитивним аспектом є впровадження будь-якого освітнього відеоматеріалу (відеозапис лектора, живий запис, студійні відеолекції та відеозаняття, слайд-фільми, інтерактивні відеолекції та відеозаняття), що, за оцінками науковців, дає змогу студентам «переглядати та прослуховувати потрібну інформацію у будь-який час, будь-яку кількість разів; краще сприймати та запам'ятовувати інформацію за рахунок ілюстрованого матеріалу; поглиблювати свої знання» (Брославська, 2020, с. 22). Експериментальними формами онлайн-навчання для студентів спеціальності «Сценічне мистецтво» у цьому

контексті став метод відеофіксації сценічної практики з метою удосконалення роботи над створенням сценічного образу (постановки), зокрема: фіксація апробованого в процесі попередніх репетицій варіанту; аналіз студентом і викладачем зафіксованого результату; створення інваріантних сценічних образів та/або постановочних рішень, а також зіставлення їх з метою пошуку оптимального сценічного рішення.

Протягом останніх восьми років через часткову тимчасову окупацію Донецької та Луганської областей і Криму російською федерацією в Україні посилися заходи безпеки, спрямовані проти впливу російської пропаганди та «рускава міра» в галузі культури і мистецтва. У контексті театральної педагогіки це передусім відобразилося на формуванні репертуару робіт студентів – з нього поступово вилучалися п'єси російських авторів. Після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну з навчального контенту повністю вилучено російськомовні літературні твори (у тому числі навчальну, навчально-методичну та наукову літературу), натомість основний акцент зроблено на українській і зарубіжній драматургії, навчальних посібниках, підручниках та наукових працях сучасних вітчизняних авторів.

Щодо практичних занять з майстерності актора і режисера, безумовно, позитивною тенденцією стало інтегрування в навчальну програму акторських тренінгів провідних американських, європейських та японських практиків – М. Чехова, Л. Страсберга, Ж. Лекока, С. Адлер, Т. Сузукі й ін.

На думку вітчизняних дослідників, надзвичайно продуктивним є розробка та впровадження в освітній процес (як спецкурсу або окремого практичного курсу) міжкультурного акторського тренінгу (Штефюк, 2022, с. 13).

З нового навчального року (2022–2023 рр.) ухвалено рішення про поєднання таких форм навчання, як онлайн (лекційні заняття) та офлайн (практичні заняття зі спеціальності). Водночас для студентів, які тимчасово перебувають за кордоном або в інших регіонах України, залишили виключно дистанційне навчання. Відповідно до специфіки системи театральної освіти студенти спеціальності «Сценічне мистецтво» отримали можливість навчатися офлайн з таких предметів, як режисура, майстерність актора, сценічний рух і пластика / сценічний бій, сценічне мовлення, вокал, танець та ін. Лекційні курси з теорії акторської майстерності, історії театру, сценічної драматургії, аудіовізуального мистецтва й інші, як і загальноосвітні дисципліни (історія України, українська мова, філософія, естетика, етнографія тощо), доступні лише в дистанційній формі.

На наступний навчальний рік (2023–2024 рр.) передбачено проведення навчання в різних формах, відповідно до воєнної ситуації в регіоні й Україні в цілому.

Констатуючи безумовно переваги поєднання офлайн- та онлайн-навчання (можливість збереження робочих місць професорсько-викладацького складу та можливість навчання студентів, які тимчасово виїхали за кордон або до інших регіонів України; активне впровадження в дидактичну практику відеолекцій засобами їх запису та завантаження на різні навчальні платформи, зокрема Moodle, що сприяє інтенсифікації процесу фіксації та накопичення інтелектуального багажу знань, модернізація та цифровізація наукової інфраструктури), неможливо не згадати про низку негативних моментів:

– проведення онлайн- та офлайн-занять зі студентами однієї групи одночасно, що є, на нашу думку, недоцільним, оскільки фактично викладачі займаються переважно зі студентами, які присутні в аудиторії;

– ускладнення, що виникають у процесі подачі матеріалу через відсутність інтернету у викладачів та/або студентів, повітряні тривоги й необхідність перебування в укритті через можливість ракетних атак з боку ворога та ін.

У цьому контексті доцільною, на нашу думку, є практика поділу студентів у межах студентської групи на кілька підгруп, відповідно до обраної ними форми навчання; розробка окремих навчальних програм для студентів кожної з підгруп і забезпечення всіх необхідних матеріально-технічних умов для їх реалізації.

Особливу увагу, на нашу думку, варто приділити оновленню навчальних програм з теоретично-практичних навчальних компонент з майстерності актора та режисури, таких як «Режисура та майстерність актора», «Майстерність актора», «Майстерність актора театру і кіно», «Режисура театру і кіно», а також теоретичних, таких як «Історія мистецтв», «Історія театру», «Теорія драми та аналіз творів сценічного мистецтва», що передбачає:

– розширення та оновлення лекційних матеріалів завдяки використанню результатів останніх наукових досліджень провідних сучасних вітчизняних і закордонних теоретиків та практиків театру;

– трансформацію підходу професорсько-викладацького складу до подачі теоретичних курсів (лекції-дискусії, проблемні лекції), зокрема в контексті розробки цікавого видовищного відеоряду (демонстрація відеоматеріалів і презентацій), з метою активізації інтересу студентів у процесі сприйняття нового матеріалу;

– надзвичайно позитивним стала б, на нашу думку, практика показу окремих уривків вистав із золотого фонду українського та світового театру з подальшим обговоренням зі студентами використаних акторами, режисерами й сценографами засобів виразності з метою розкриття образу персонажа та створення цілісного сценічного твору.

У процесі практичної роботи зі студентами, які обрали форму онлайн-навчання (практикум з майстерності актора, практикум з режисури), особливого значення набуває активізація їх пізнавальної діяльності за умови живого контакту з майстром курсу та куратором курсу. Це передбачає застосування інтерактивних методів і методів активного навчання, серед яких, на думку дослідників, найбільш перспективними є ділова гра, метод кейсів, аналіз ситуацій і метод роботи в малих групах (Штихно, 2016, с. 494). Наприклад, викладачі Київського національного університету культури і мистецтв створили кейси ситуаційних, проблемних завдань, що необхідні для моделювання сценічних ситуацій, наближених до реальних у практиці сценічного мистецтва (Юдова-Романова, 2015). За відсутності сценічного партнера кейси завдань розглядають онлайн у формі театральної гри «взаємодія з уявним партнером», що здійснює додатковий позитивний вплив і є цікавим тренуванням уяви й уваги майбутнього актора (режисера). У межах студентської групи студенти розподілені на малі групи з метою розв'язання конкретних завдань.

Зважаючи на те що історія української театральної педагогіки безпосередньо пов'язана з впливом російської театральної школи протягом ХХ ст., після оголошення воєнного стану в Україні викладачі факультету ухвалили рішення про розробку сучасних методик підготовки акторів і режисерів на основі теоретико-практичних розробок одного з провідних вітчизняних театральних діячів – Леся Курбаса, а також відомих американських та європейських режисерів ХХ – початку ХХІ ст. Із цією метою професорсько-викладацький склад проводить усебічне, системне й детальне дослідження провідних систем і методик викладання в галузі режисерського й акторського мистецтва.

Куратори 1–4 курсів розробили акторські тренінги з урахуванням специфіки дистанційного навчання, що спрямовані на розвиток зовнішніх і внутрішніх засобів виразності актора, посилення уваги, м'язової свободи та контролю, відчуття віри та достовірності, спостереження та наслідування, комплексне навчання техніки виразності, уяви та творчості, спілкування та взаємодії. Комплекс вправ з підготовки акторів і режисерів театру та кіно спрямований на тренування сценічного руху, співу, сценічної мови й акробатичної майстерності; охоплює різноманітні ігрові вправи, навчальні завдання на різноманітні сюжети, у результаті яких студенти вчать концентрувати увагу, активно підключати уяву та використовувати навички спілкування.

Внесення вагомих змін потребують навчальні програми для студентів 2–4 курсів бакалаврату, навчання яких відбувається дистанційно. Передусім мова йде про репертуар для практичних навчальних сценічних показів (над режисерським, сценографічним і виконавським утіленням задуму уривка п'єси (2 курс) та цілої п'єси (3 та 4 курс) студенти-актори працюють під орудою викладача) – в основі мають бути моноєстави. Наприклад, студенти 3-го курсу факультету сценічного мистецтва КНУКіМ здійснили постановку вистав «Сурка» за поемою І. Франка (виконавець В. Аремович) та «Людський голос» Ж. Кокто (виконавець Р. Петренко). Окрім того, якщо студенти однієї групи перебувають в одному місті, то доцільно поєднати їх в малі групи для спільної роботи над постановкою.

Суттєві ускладнення, зумовлені воєнним станом, у жодному разі не мають бути перепорою на шляху надання студентам мистецьких ЗВО повноцінної освіти, оскільки від цього безпосередньо залежить подальший професійний розвиток і можливості реалізувати себе в обраній спеціальності.

Варто зазначити, що на кафедрі оперного співу Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського одностайно ухвалили рішення про неможливість отримання дипломів оперного співака для студентів, які не пройшли практику на сцені оперної студії закладу. Аргументацією для прийняття такого рішення стало твердження, яке підтримали викладачі та студенти, про те, що опанувати мистецтво оперного співу дистанційно неможливо, адже в процесі навчання є необхідність безпосередньої взаємодії між усіма учасниками академічного процесу: викладачем оперного співу, вокалістом та акомпаніатором. Без уміння перенести здобуті під час навчання професійні знання та навички студента на оперну сцену неможливо опанувати фах оперного співака. Викладач має на власні очі бачити та контролювати процес саме сценічного вокального виконання студентом оперної партії у тісній взаємодії з партнерами, хором,

оркестром під орудою диригента. Водночас викладач має здійснювати тактильну корекцію постави, руху тіла, корегувати подачу голосу для правильного втілення образу.

Практична участь майбутніх оперних виконавців у студентських виставах Оперної студії Національної музичної академії України імені Петра Чайковського – обов'язковий невід'ємний підсумковий складник опанування професії оперного співака під час навчання в академії, що, власне, і має засвідчувати диплом про здобуття відповідного освітнього рівня. Цілком підтримуючи цю ініціативу кафедри оперного співу Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, варто зазначити, що загалом форми й методи підготовки виконавців різної спеціалізації мають бути максимально гнучкими та враховувати всі нюанси майбутнього фаху.

Аналізуючи досвід організації освітнього процесу бакалаврів за спеціальністю 026 «Сценічне мистецтво» у КНУКіМ за освітньо-професійною програмою «Режисура театру і кіно», варто зазначити, що процес підготовки режисерів драматичного театру на 3–4 курсах навчання цілком може передбачати викладання теоретичного складника освітньої компоненти «Режисура та майстерність актора» у дистанційній формі. Наприклад, робота в підготовчому періоді – над розробкою та написанням постановочного плану дипломної вистави, а також проведення застольних репетицій у дистанційній формі (онлайн) організації комунікації викладач – студент виявилися зручними для обох учасників освітнього процесу та сприяли отриманню позитивного результату. Однак варто підкреслити, що репетиційно-постановочний процес роботи над випуском дипломної вистави, безсумнівно, має відбуватись офлайн в умовах сценічної навчальної аудиторії за безпосередньої участі студентів – виконавців ролей і режисерів.

Варто зауважити, що розробка нових методів і підходів, розширення та вдосконалення освітніх програм не означає знецінення накопиченого досвіду, відмову від розвитку позитивних аспектів сформованої до початку відкритої військової агресії РФ проти України системи театральної освіти, що багато в чому заснована на досвіді радянських педагогів. Найдоцільнішим у сучасних умовах є конструктивний шлях її подальшого розвитку, завдяки якому українська театральна педагогіка, зокрема дидактика, виходить на новий рівень.

Висновки

Театральна педагогіка, невід'ємним складником якої є дидактика, – це динамічна система, що трансформується відповідно до історичних, політико-економічних і соціокультурних чинників. Дистанційна форма навчання в абсолютному втіленні не відповідає вимогам освітньої програми для студентів спеціальності «Сценічне мистецтво», орієнтованої на формування професійної компетентності з практико-орієнтованим підходом до навчання. Проте в умовах воєнного стану в Україні на різних етапах засвоєння програми навчання, особливо під час опанування теоретичного складника освітніх компонент, коректне поєднання практики впровадження онлайн і змішаної форми забезпе-

чило для більшості здобувачів освіти й професорсько-викладацького складу можливість безперервності організації освітнього процесу. Водночас подальша практика дистанційної та змішаної форми навчання потребує суттєвих змін і вдосконалення як навчальних планів, навчально-методичного підґрунтя, педагогічних підходів та методів, так і безпосередньо умов проведення лекційних та практичних занять.

Процес фахової підготовки оперних виконавців обов'язково має відбуватися в умовах офлайн-навчання.

Перспективними ініціативами є: практика розподілу студентів у межах студентської групи на кілька груп, відповідно до обраної форми навчання (для профільних дисциплін); розробка окремих навчальних програм для студентів кожної групи та забезпечення всіх необхідних матеріально-технічних умов для їх реалізації; забезпечення максимального рівня безпеки та комфортного середовища навчання незалежно від форми (створення належних умов для організації освітнього процесу в укритті під час повітряної тривоги, зокрема проведення репетиційно-постановочних заходів; обладнання укриття інтернет-зв'язком; розробка сучасних методик підготовки акторів і режисерів на основі теоретико-практичних розробок провідних вітчизняних, американських та європейських режисерів ХХ – початку ХХІ ст.; розширення лекцій матеріалами з останніх наукових досліджень провідних сучасних театрознавців і мистецтвознавців).

Надзвичайно важливим, на нашу думку, на сучасному етапі є посилення театральної педагогіки як художньо-естетичної практики, яка концентрується на особистості – її ідеях і можливостях самовираження, що проявляється завдяки театральному мистецтву, формуванню обізнаності в галузі культури і мистецтв, особистісному зростанню студентів, розвитку в них необхідних у сучасних умовах соціальних навичок.

У процесі подальших досліджень дидактики освітнього процесу у вищій школі в умовах воєнного стану науковцям, можливо, варто звернути увагу на такі аспекти:

- розгляд інших форм навчання: розширити фокус і включити до аналізу інші форми навчання, такі як практичні майстер-класи, стажування, театральні резиденції тощо, з метою визначення їхньої ефективності та придатності для умов воєнного стану;
- співпраця з артистами: залучити у процес дослідження ширше коло артистів і режисерів зі сфери театральної освіти, що може допомогти з'ясувати їхню думку про вплив воєнного стану на освітній процес і визначити можливі шляхи адаптації;
- аналіз взаємодії між студентами та викладачами: розглянути та зрозуміти, як змінилися взаємовідносини між студентами й викладачами під час воєнного стану, що може надати уявлення про важливість співпраці та підтримки в таких умовах;
- порівняльний аналіз з іншими країнами: здійснення порівняльного аналізу з досвідом інших країн, які також стикалися з подібними складними умовами (наприклад, воєнними конфліктами), може допомогти виявити спільні виклики та перспективи;

– вплив психологічних аспектів: розгляд можливого впливу стресу, тривоги й емоційного стану студентів на якість навчання та творчий процес може допомогти розробити підходи до підтримки психологічного благополуччя студентів;

– використання технологій: у дослідженні можна розглянути можливості використання сучасних технологій (віртуальна реальність, інтерактивні платформи тощо) для покращення освітнього процесу в умовах воєнного стану.

Ці й інші аспекти допоможуть глибше осягнути проблематику та надати підґрунтя для подальших досліджень у сфері впливу воєнного стану на театральну педагогіку й дидактику.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Білецька, М. В., Котова, Л. М., & Підварко, Т. О. (2022). Особливості комунікації викладача та студента в умовах воєнного стану. *Перспективи та інновації науки. (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»),* 13(18), 55–67. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-13\(18\)-55-67](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-13(18)-55-67)
- Брославська, Г. М. (2020, 16 червня). Відеозапис – важливий засіб освіти під час дистанційного навчання. В *Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти* [Матеріали конференції] (с. 22–24). Національний авіаційний університет.
- Будзьяк, О. С., & Будзьяк, В. М. (2022, 3 травня–13 червня). Сучасна вища освіта в умовах війни. В *Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні* [Матеріали підвищення кваліфікації] (с. 45–49). Видавничий дім «Гельветика».
- Булик, І. Л. (2022, 3 травня–13 червня). Проблемні питання дистанційної освіти у вищих навчальних закладах в умовах воєнного стану в Україні. В *Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні* [Матеріали підвищення кваліфікації] (с. 52–55). Видавничий дім «Гельветика».
- Петренко, Л. М. (2018). Теоретико-методологічні підходи до забезпечення дистанційного навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки,* 2(2), 90–96. <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2018-2-37-90-96>
- Ферфецька, К. В., Піц, Л. О., & Стефанюк, Є. С. (2022). Використання технологій дистанційного навчання у медичних закладах освіти Буковини в умовах сьогодення. *Медична освіта,* 2, 46–50. <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2022.2.13086>
- Штефюк, В. Д. (2022). *Інтеркультурність акторського тренінгу в сучасному театральному мистецтві* [Автореферат дисертації кандидата мистецтвознавства, Київський національний університет культури і мистецтв].
- Штихно, Л. В. (2016). Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти. *Молодий вчений,* 6(33), 489–493.
- Юдова-Романова, К. (2015). Ділові ігри як метод інтерактивного навчання в процесі підготовки бакалаврів театального мистецтва: випуск нової постановки. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого,* 16, 198–212.
- LIGA360. (2015, 12 травня). *Про правовий режим воєнного стану* (Закон № 389-VIII). <https://ips.ligazakon.net/document/T150389?an=36>

REFERENCES

- Biletska, M. V., Kotova, L. M., & Pidvarko, T. O. (2022). Osoblyvosti komunikatsii vykladacha ta studenta v umovakh voiennoho stanu [Peculiarities of teacher and student communication under martial law]. *Prospects and innovations of science (Series "Psychology", Series "Pedagogy", Series "Medicine")*, 13(18), 55–67. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-13\(18\)-55-67](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-13(18)-55-67) [in Ukrainian].
- Petrenko, L. M. (2018). Teoretyko-metodolohichni pidkhody do zabezpechennia dystantsiinoho navchannia v zakladakh profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity [Theoretical-methodological approaches to providing remote training in professional (professional and technical) education establishments]. *Bulletin of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University. Pedagogical sciences*, 2(2), 90–96. <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2018-2-37-90-96> [in Ukrainian].
- Ferfetska, K. V., Pits, L. O., & Stefaniuk, Ye. S. (2022). Vykorystannia tekhnolohii dystantsiinoho navchannia u medychnykh zakladakh osvity Bukovyny v umovakh sohodennia [Using of distance learning technologies in medical educational institutions of Bukovyna in today's conditions]. *Medical Education*, 2, 46–50. <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2022.2.13086> [in Ukrainian].
- Shtefiuk, V. D. (2022). *Interkulturnist aktorskoho treninhu v suchasnomu teatralnomu mystetstvi* [Interculturality of actor training in modern theater art] [Abstract of PhD Dissertation, Kyiv National University of Culture and Arts] [in Ukrainian].
- Shtykhno, L. V. (2016). Dystantsiine navchannia yak perspektyvnyi napriam rozvytku suchasnoi osvity [Distance learning as a promising direction of developing modern education]. *Young Scientist*, 6(33), 489–493 [in Ukrainian].
- Iudova-Romanova, K. (2015). Dilovi ihry yak metod interaktyvnoho navchannia v protsesi pidhotovky bakalavriv teatralnoho mystetstva: vypusk novoi postanovky [Business games as a method of interactive learning in the process of training bachelors of theater arts: release of a new production]. *Naukovyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu teatru, kino i telebachennia imeni I. K. Karpenka-Karoho*, 16, 198–212 [in Ukrainian].
- Budziak, O. S., & Budziak, V. M. (2022, May 3–June 13). Suchasna vishcha osvita v umovakh viiny [Modern higher education in the conditions of war]. In *Osvitnii protses v umovakh voiennoho stanu v Ukraini* [The educational process in the conditions of martial law in Ukraine] [Professional improvement materials] (pp. 45–49). Vydavnychiy dim "Helvetyka" [in Ukrainian].
- Bulyk, I. L. (2022, May 3–June 13). Problemni pytannia dystantsiinoi osvity u vishchykh navchalnykh zakladakh v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Problematic issues of distance education in higher educational institutions under the conditions of martial law in Ukraine]. In *Osvitnii protses v umovakh voiennoho stanu v Ukraini* [The educational process in the conditions of martial law in Ukraine] [Professional improvement materials] (pp. 52–55). Vydavnychiy dim "Helvetyka" [in Ukrainian].
- LIGA360. (2015, May 12). *Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu* [On the legal regime of martial law] (Law No 389-VIII). <https://ips.ligazakon.net/document/T150389?an=36> [in Ukrainian].
- Broslavskaya, H. M. (2020, June 16). Videozapys – vazhlyvyi zasib osvity pid chas dystantsiinoho navchannia [Video recording is an important means of education during distance learning]. In *Dystantsiina osvita v Ukraini: innovatsiini, normatyvno-pravovi, pedahohichni aspekty* [Distance education in Ukraine: innovative, regulatory and pedagogical aspects] [Proceedings of the Conference] (pp. 22–24). National Aviation University [in Ukrainian].

METHODS AND FORMS OF TEACHING BACHELOR'S DEGREE STUDENTS IN THE FIELD OF "PERFORMING ARTS" DURING MARTIAL LAW IN UKRAINE

Ihor Borko^{1a}, Kateryna Pyvovarova^{2b}, Alisa Kolpashchykova^{3b}

¹ Associate Professor; e-mail: igorborko@rambler.ru; ORCID: 0000-0003-3075-9715

² e-mail: pivovarova.katerina.00@mail.ru; ORCID: 0000-0003-3946-2475

³ e-mail: alicekolp@gmail.com; ORCID: 0000-0002-4487-3853

^a Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, Kyiv, Ukraine

^b Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

Abstract

The purpose of the article is to identify the peculiarities of the educational process didactics of students majoring in "Performing Arts", taking into account the specifics of higher education in the martial law conditions in Ukraine. **Research methodology.** The method of typological analysis (to identify the characteristics of distance and blended learning), the method of system analysis and synthesis, which allows the training of bachelor's students majoring in "Performing Arts" to be considered as a didactic component of theatre pedagogy in martial law; the method of logical and theoretical analysis, comparative method and method of theoretical generalisation. The article examines the didactic experience of Ukrainian theatre pedagogy under martial law and analyses the positive and negative aspects of the introduction of distance and blended learning; describes methods of improving online/offline learning, taking into account the specifics of conducting theoretical and practical classes with future actors and directors, tested at the Kyiv National University of Culture and Arts. **Conclusions.** Theatre pedagogy and didactics is a dynamic system that is transformed under historical, political, economic, and socio-cultural factors. Distance learning in its absolute form does not meet the curriculum requirements for students majoring in "Performing Arts", given its practice-oriented approach to teaching methods. However, under martial law conditions in Ukraine, at different stages of education, especially when mastering the theoretical component of educational components, it makes sense to combine the practice of implementing a mixed form and online. At the same time, the further practice of distance and blended learning requires significant changes and improvements in both curricula, teaching and methodological framework, pedagogical approaches and methods, and the conditions for conducting lectures and practical classes.

Keywords: theatre pedagogy; martial law; distance education; blended learning; curricula; video materials

